

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Соціологія»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 Право

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08. 2023р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 7 від 25.08. 2023р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08. 2023р.

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології
Протокол № 8 від 15.08. 2023р.

Розробник:

Старший викладач кафедри соціології та психології факультету №6
Шелкошвеев І.В.

Рецензенти:

- 1.Професор кафедри соціології та психології факультету № 6 ХНУВС, доктор соціологічних наук, Нечитайло І.С.
- 2.Доцент кафедри соціології та соціальної роботи ХНУ ім. Каразіна, кандидат соціологічних наук, доцент Бутиліна О.В.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3,0 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем 6	08 Правозастосування; 081 Право, Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс - 1 Семестр - 2 Види контролю: залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – 16; Семінарські заняття – 24; Практичні заняття – 0; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 50; Індивідуальні завдання: Курсова робота – _____ Реферати –		Лекції – 6 Семінарські заняття – 10 Практичні заняття – 0 Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 74 Індивідуальні завдання: Курсова робота – _____ Реферати –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

“Соціологія” відноситься до числа фундаментальних теоретичних дисциплін, з яких починається фахова соціологічна підготовка і формування у майбутніх спеціалістів соціологічного світогляду. Вона носить пропедевтичний характер, бо відіграє роль вступу до опанування усієї сукупності соціологічного знання.

Метою вивчення навчальної дисципліни полягає в тому, щоб сформувати у здобувачів систему теоретичних знань. Ознайомити студентів з сучасними науковими уявленнями про суспільство та формами соціального шляхом вивчення підвалин теоретичної соціології та засвоєння провідних соціологічних категорій.

Основні завдання курсу «Соціологія» є цілеспрямоване оволодіння студентами теоретичними знаннями, її загальними положеннями, цілями, методами, та застосуванні цих знань у різних областях соціальної діяльності. Навчитися орієнтуватися у методах, які використовують соціологи у пізнавальному процесі.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія, філософія, історія держави і права.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:

- базисні структурні елементи соціального простору,
- категорії „соціальна позиція”, „соціальний статус”, „соціальна роль”, „соціальна група”, опанувати основами теорій соціальної мобільності і соціальної стратифікації;
- базисні поведінкові форми соціального, засвоїти категорії „соціальна дія”, „соціальна взаємодія”, „соціальний зв’язок”, „соціальні відносини”, розуміти роль культури в регламентації соціальної поведінки і засвоїти зміст категорій „значення”, „цінності”, „соціальні норми”;
- сутність соціальної структури суспільства, знати категорії „соціальні класи”, „соціально-демографічні групи”, „етноси”, „соціально-професійні групи”, „соціально-територіальні спільноти”, засвоїти основні класові типології та пояснення класової будови суспільства, знати форми міжетнічних відносин, розуміти процеси утворення гендерних і вікових ідентичностей, знати особливості та динамічні характеристики соціальної структури українського суспільства;
- сутність соціальних інститутів, знати їх основні структурні елементи та загальні функції; розуміти сутність інституціональної структури суспільства та роль базисних інституцій – людини, шлюбу, сім’ї, релігії, держави, власності, освіти, науки; розуміти природу та знати ознаки соціальних організацій, знати шляхи оптимізації діяльності організацій;
- основи теорій, які пояснюють цілісність суспільства, розуміти соціетальну природу сучасних націй і основні шляхи побудови політичної нації;
- основні типи суспільств та теорії, які пояснюють зміни у суспільствах, володіти основними категоріями соціальної динаміки, знати форми та фактори соціальних змін;
- природу особистості та зв’язок особистості з суспільством, знати типологію особистостей, знати функції особистості, структурні елементи, розуміти роль процесів соціалізації та виховання у механізмі формування особистості; розуміти сутність девіації та знати види девіантної поведінки, знати основи теорій, що пояснюють девіантну поведінку; розуміти соціальну природу злочину та злочинності як небезпечної форми девіації.

вміти: працювати з підручниками і науковою соціологічною літературою, користуватися науковою бібліотекою і ресурсами Інтернету; самостійно опрацьовувати першоджерела – теоретичні праці класиків соціології, реферувати тексти та виступати з стислими рефератами;

аналізувати історію і сучасність, стан українського суспільства з використанням основних соціологічних категорій та теорій; виокремлювати соціологічну проблематику відповідно до предмету соціології та основних форм соціального; самостійно аналізувати соціальний простір, ідентифікувати соціальні позиції та соціальні статуси, виділяти на аналізувати соціальні групи; вміти аналізувати соціальні структури, виділяти відповідні морфологічну складову і соціальні відносини; вміти типологізувати соціальні інститути і соціальні організації; вміти аналізувати структурні елементи інститутів та соціальних організацій; вміти визначати тип суспільства за системою ознак; вміти виділяти та аналізувати фактори суспільного розвитку; вміти типологізувати особистості та соціальну поведінку.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:	
Інтегральна компетентність	<p>I. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.</p> <p>ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.</p> <p>ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій,</p>
Загальні компетентності	

<p>Спеціальні компетентності</p>	<p>використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.</p> <p>СК 1 Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.</p> <p>СК 3 Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.</p>
---	---

3.Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Об'єкт та предмет структура та функції соціології.

Соціологія і соціологи у сучасному світі. Об'єкт соціології. Біологічні передумови соціального життя. Суспільство як онтологічна передумова виникнення соціології. Предмет соціології та наукові дискусії довкола предмету соціології. Поняття соціального. Структура та функції соціології.

Тема2. Історія соціології

Передумови виникнення класичної соціології, соціологія 19 та 20 століття. Теоретико- соціологічні погляди О. Конта, Г. Спенсера, К. Маркса, Е. Дюркгейма, М. Вебера, Г.Зімеля. Основні теорії та концепції сучасної соціології: функціоналізм та конфліктологічний підхід до аналізу суспільства.

Тема 3. Суспільство як соціальна система

Поняття суспільства, держави, соціуму. Основні теорії в вивченні суспільства. Типологія суспільств. Соціальні зміни.

Тема 4. Соціальна структура та соціальна стратифікація

Соціальна диференціація та соціальна нерівність. Поняття соціального простору. Мобільність, види мобільності. Соціальні спільноти та соціальні групи. Соціальний статус особистості; поняття, види статусів. Соціальна структура та соціальна стратифікація. Критерії соц. стратифікації. Соціальна стратифікація: поняття природної і соціальної нерівності, марксистське і функціональне пояснення нерівності, критерії стратифікації, історичні системи стратифікації, коливання (флуктуація) профілів стратифікації. Поняття класу, класової структури суспільства. Інші підсистемні елементи.

Тема 5. Соціальні інститути.

Поняття та ознаки соціального інституту. Функції соціальних інститутів. Класифікація соціальних інститутів. Поняття інституціоналізації. Поняття та ознаки соціальних організацій. Види соціальних організацій.

Тема 6. Особистість і суспільство. Культура як регулятор соціальних зв'язків.

Співвідношення понять індивід, індивідуальність, особистість. Структура особистості. Соціалізація особистості. Соціокультурний підхід в соціології. Поняття культури. Форми та види культур. Культурний процес і цивілізація. Роль культури в регуляції соціальних дій (основи теорії Т. Парсонса).

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр 4							
Тема № 1 Об'єкт, предмет, структура та функції соціології	12	2	2	-	-	8	
Тема № 2 Історія соціології	14	2	4	-	-	8	

Тема № 3 Суспільство як соціальна система	12	2	2	-	-	8	залік
Тема № 4. Соціальна структура та соціальна стратифікація	16	4	6	-	-	6	
Тема № 5. Соціальні інститути та соціальні організації	18	2	6	-	-	10	
Тема № 6. Особистість і суспільство. Культура як регулятор соціальних зв'язків.	18	4	4	-	-	10	
Всього за семестр №2	90	16	24	-	-	50	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр 2							
Тема № 1 Об'єкт, предмет, структура та функції соціології	12	1	1	-	-	10	залік
Тема № 2 Історія соціології	12	1	1	-	-	10	
Тема № 3. Суспільство як соціальна система	13	1	2	-	-	10	
Тема № 4.. Соціальна структура та соціальна стратифікація	23	1	2	-	-	20	
Тема № 5 Соціальні інститути та соціальні організації	13	1	2	-	-	10	
Тема № 6. Особистість і суспільство. Культура як регулятор соціальних зв'язків.	17	1	2	-	-	14	
Всього за семестр №2	90	6	10	-	-	74	

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
---	-------------

Тема №1. «Об'єкт та предмет вивчення соціології. Соціологічні категорії».		
	<p>Написати есе на тему: «Мій вибір професії та навчального закладу. Есе є формою самостійної творчої письмової роботи, де можна висловити власний погляд на проблему, спираючись на життєвий досвід, спостереження за соціальним життям. При написанні тексту бажано розкрити наступні питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мої шкільні уявлення про світ професій та бажання стати фахівцем у певній галузі чи сфері. 2. Люди й обставини, які впливали на мій вибір. 3. Джерела інформації про вищі навчальні заклади і ХНУВС, зокрема. 4. Попередні знання про соціологію та соціологів. 5. Моє бачення майбутньої професійної кар'єри. <p>Освітити наступні питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль соціології у формуванні наукової картини світу та сучасному світогляду. 2. Місце соціології в управлінні та прийнятті політичних, економічних, соціальних рішень. 3. Соціологія і бізнес, використання соціологічних знань та методів у сферах маркетингу та реклами. <ol style="list-style-type: none"> 1. 4. Соціологія та соціальна сфера: соціальне планування, соціальний розвиток, соціальні програми, соціальна робота.». 2. 2. Написати есе на тему: «Соціологія та соціологи у сучасному світі». 	Основна: 1,2,3,4,5,6,7,8,9
Тема № 2. Історія соціології		
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте погляди класиків соціології на суспільне буття того часу. Які відмінності можна визначити до аналізу суспільства у різних авторів. В чому різниця функціонального та конфліктологічного підходу? Яке бачення вчених на суспільство у макро та мікро соціології? 	Основна: 1,2, 3,4
Тема 3 Суспільство як соціальна система		
	<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що є суспільство? 2. Як системний підхід застосовується при вивченні суспільства? 3. Які категорії використовуються при аналізі суспільств? 4. Які відмінності між спільнотою та соціальною групою? 5. Що є соціальним явищем, а що соціальним процесом? <p>Соціальні зв'язки, як вони проявляють себе у ході</p>	Основна: 1, 2, 4,6

	<p>соціальної взаємодії?</p> <p>Виконати практичні завдання: Складіть схему соціальних сфер суспільства. В чому різниця доіндустріального та постіндустріального суспільства? Реферат: 1. Типологія суспільств</p>	
	Тема № 4. Соціальна структура та соціальна стратифікація	
	<p>. Визначення класових статусів методами оцінки репутації та за допомоги об'єктивного методу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оберіть кілька сімей, чий побут вам більш-менш відомий (сусіди, сім'ї ваших приятелів тощо). • Розташуйте сім'ї у порядку зростання статусу. • Обґрунтуйте своє ранжування, спираючись на критерії соціального розшарування – матеріальне становище, доступ до влади та престиж. • Використайте об'єктивні критерії матеріального положення, в т.ч. наявність нерухомого майна, авто та його марка, проведення досугу, літня відпустка тощо. <p>Аналіз змін етнічної структури українського суспільства протягом останніх двох десятиліть</p> <p>Для аналізу потрібні статистичні дані перепису населення у 1989 і 2001 рр.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Визначте процентні зміни питомої ваги по кожній етнічній групі. • Вкажіть абсолютні дані і вирахуйте процентні зменшення/збільшення етнічних груп. • Висуньте гіпотези (наукові пропущення), що можуть пояснювати причини змін, які відбулися. <p>Сформулюйте статистичні закономірності процесу трансформації етнічної структури українського суспільства за період, що аналізується.</p> <p>1. Демографічна, професійно-посадова і соціально-територіальна структури. 2. Побудуйте демографічну піраміду українського суспільства. 3. Пошук статистичних даних (розподіл українського населення за статтю і по роках). 4. Виконайте креслення піраміди на папері. 5. Проаналізуйте особливості українського народонаселення за формою піраміди.</p>	Основна: 1, 2, 3, 4, 8, 9
	Тема № 5. Соціальні інститути та організації	
	<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1. В чому різниця соціального інституту і соціальної організації?</p>	Основна: 1, 2, 3, 4, 8

	<p>2. Які явні і латентні функції притаманні соціальним інститутам?</p> <p>Виконати практичні завдання:</p> <p>1.Зробіть список першорядних та другорядних соціальних інститутів за їх важливістю у суспільстві.</p> <p>Теми рефератів:</p> <p>1.Роль політичного інституту в житті суспільства.</p> <p>2.Характеристика інституту освіти та науки.</p>	
	Тема № 6. Особистість і суспільство. Культура як регулятор соціальних зв'язків	
	<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1.В чому різниця понять: «людина», «індивід», «індивідуальність»,?</p> <p>2.Роль культури у суспільному житті.</p> <p>3.Культурні універсалії_ назвіть їх.</p> <p>4.Роль норм та цінностей у культурному суспільному житті.</p> <p>Теми рефератів:</p> <p>1.Внесок П. Сорокіна у соціологію культури.</p> <p>2.Ціннісні орієнтації\ сучасного студентства.</p>	Основна: 1 2,3,5,7, 9

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

5.1.2. Теми курсових робіт немає

5.1.3. Теми наукових робіт немає

6. Методи навчання

Навчання з дисципліни проходить у формі: лекцій, практичних занять, а також самостійної та індивідуальної роботи. В процесі навчання використовуються наступні методи:

- лекції,
- інтерактивний метод,
- пояснювально-ілюстративний,
- метод наукового порівняння
- частково-пошуковий метод,
- метод виконання кейсу;
- дослідницький метод,
- метод проєктів у формі індивідуальних/групових навчальних проєктів,
- метод проблемного викладання.

5.1.2. Теми курсових робіт немає

5.1.3. Теми наукових робіт немає

6. Методи навчання

- Мультимедійні лекції;
- семінарські заняття з виконанням схематичних завдань.

Самостійна робота за кожною темою передбачає:

конспектування лекцій та самостійне опрацювання лекційного матеріалу за власним конспектом лекцій; *вивчення*: - наукової літератури за темою; роботу з словниками, періодичними виданнями з анатомії та фізіології нервової системи; складання таблиць; виконання схематичних завдань та інше.

Індивідуальна робота передбачає підготовку тематичних повідомлень та виконання наукових робіт у вигляді рефератів.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Об'єкт і предмет соціології .
2. Поняття соціального і предмет соціології.
3. Метод соціології.
4. Біологічні передумови виникнення соціального життя.
5. Соціальні закони і закономірності. .
6. Основні соціологічні категорії.
7. Місце соціології в системі соціально-гуманітарних дисциплін.
8. Функції соціології та її місце у суспільстві
9. Структура соціології та рівні соціологічного знання
10. Соціальний простір та його властивості.
11. Виміри й основні вісі соціального простору .
12. Поняття соціальної мобільності
13. Типи й види соціальної мобільності .
14. Соціальні позиції і соціальні статуси .
15. Статуси успадковані і досягнуті .
16. Поняття соціальної ролі.
17. Соціальна дія як елементарна соціальна форма і соціологічна категорія.
18. Соціальні зв'язки: поняття, структура.
19. Соціальні відносини як тип соціального зв'язку .
20. Соціальні спільності (соціальні групи): поняття, властивості .
21. Основні типи соціальних груп.
22. Малі й великі соціальні групи .
23. Формальні й неформальні соціальні групи.

24. Теоретична і емпірична соціологія. Поняття конкретно-соціологічного дослідження.
25. Поняття культури. Культура матеріальна й духовна.
26. Поняття субкультури .
27. Соціально-регулятивні функції культури.
28. Значення та цінності: соціальні функції, роль в соціокультурних системах.
29. Типи й види соціальних цінностей.
30. Основні типи й види соціальних норм .
31. Норми юридичні і моральні: порівняльний аналіз.
32. Традиції і релігійні норми.
33. Поняття природної і соціальної нерівності.
34. Теорія стратифікації .
35. Соціальна нерівність: генезис, теоретичні пояснення.
36. Критерії стратифікації.
37. Історичні системи соціальної стратифікації.
38. Рабство і кастова системи соціальної стратифікації: порівняльний аналіз.
39. Станова і класова системи стратифікації: порівняльний аналіз.
40. Поняття соціальної структури. Соціальна структура суспільства.
41. Поняття класу. Основні класові теорії.
42. Методи вимірювання класової структури суспільства.
43. Соціологічна характеристика вищого і середнього класів.
44. Соціологічна характеристика нижчого і найнижчого класів (андеркласу).
45. Трансформація класової структури пострадянських суспільств.
46. Поняття демографічної структури й основні види демографічних груп населення.
47. Особливості гендерної і вікової ідентичностей.
48. Сучасне суспільство і розвиток гендерних та вікових відносин.
49. Основні тенденції демографічної ситуації в сучасній Україні.
50. Поняття професійно-посадової структури. Поділ праці і трансформація професійної структури в індустріальному суспільстві.
51. Соціально-територіальні спільності. Село і місто. Регіональні структури населення.
52. Поняття соціального інституту. Тракткування соціальних інститутів з позицій соціологічного реалізму і номіналізму (конвенціональний підхід).
53. Структура соціальних інститутів (на прикладі інститутів війська, освіти, релігії).
54. Функції соціальних інститутів та їх роль у суспільному житті.
55. Типологія соціальних інститутів.
56. Офіційні і неофіційні, легальні і нелегальні інституції.
57. Інституційна структура суспільства.

- 58.Інституційні зміни і основні закономірності процесу інституціоналізації.
- 59.Деінституціоналізація: форми і суспільні наслідки.
- 60.Базові інститути суспільства.
- 61.Поняття соціальної організації. Зв'язок організацій з інституційною структурою суспільства.
- 62.Типи соціальних організацій.
- 63.Ознаки і властивості соціальної організації.
- 64.Проблема ефективності організації та шляхи її розв'язання.
- 65.Бюрократична модель організації. Теорія М.Вебера.
- 66.Демократична модель організації.
- 67.Неформальні структури в організаціях. Експеримент Мейо.
- 68.Соціетальні системи за Т. Парсонсом. Поняття суспільства та подвійне трактування суспільства в сучасній соціології.
- 69.Ознаки суспільства як соціетальної спільності.
- 70.Пояснення теоретичною соціологією природи суспільного життя і факту існування цілісних стабільних суспільств.
- 71.Масове суспільство: історичні факти і теоретичні пояснення.
- 72.Типологія суспільств. Класифікаційні схеми Конта, Маркса, Вебера.
- 73.Традиційне суспільство та його характеристики.
- 74.Модернізація і основні риси індустріального суспільства.
- 75.Постіндустріальне суспільство: нові риси і тенденції розвитку західних суспільств.
- 76.Політична нація як соціальна основа сучасного суспільства.
- 77.Нація і етнос: порівняльна характеристика.
- 78.Процес формування української політичної нації.
- 79.Еліта та її функції у суспільстві.
- 80.Людина і особистість. Структура і функції особистості.
- 81.Суспільство і особистість. Процес соціалізації індивіда.
- 82.Поняття девіантної поведінки. Основні види девіації.
- 83.Соціальний контроль: сутність і види.
- 84.Ідея прогресу: проблема критеріїв і рушійних сил. Критика ідеї прогресу і альтернативні ідеї.
- 85.Циклічні концепції соціальної динаміки.
- 86.Еволюціоністська парадигма соціальних змін.
- 87.Нерівність економічного, соціального, культурного, політичного розвитку сучасних суспільств. Теорія модернізації.
- 88.Основні форми соціальних змін. Інноваційний еволюційний розвиток.
- 89.Соціальні процеси: сутність, види, функції.
- 90.Революція як форма соціальних змін. Типи й види революцій та їх роль в історичному процесі.
- 91.Причини революцій та основні фази революційного процесу.
- 92.Фактори соціальних змін.

93. Соціальні рухи: сутність, етапи розвитку, роль у суспільних перетвореннях.
94. Перехідне або транзитивне суспільство. Динаміка українського суспільства.
95. Порівняння революції і еволюційного шляху розвитку.
96. Соціальні рухи і демократичні революції в країнах Східної Європи.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль - 50 балів
- підсумковий контроль 50 балів.

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни за семестр, визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені).

Здобувач вищої освіти має право на визнання результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті, які поширюється на дисципліни обов'язкової та вибіркової компонент, що за тематикою та змістом відповідають як навчальній дисципліні загалом, так і її окремим розділам, темам, індивідуальним завданням (курсова робота, контрольна робота тощо), які передбачені робочою програмою (силабусом) конкретної навчальної дисципліни. (Посилання на Положення про порядок визнання в Харківському національному університеті внутрішніх справ **результатів** навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті http://univd.edu.ua/files/generaldocs/non_formal_education.pdf)

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських та практичних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи;
- оцінка роботи в малих групах.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни, рівень самостійної підготовки до занять.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час практичних занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять

і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (практичні) самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів, виконання практичних завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. ***Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.*** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів,

отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

*Підсумкові бали
навчальної
дисципліни*

*Загальна кількість балів
(перед підсумковим
контролем)*

*Кількість балів за
підсумковим контролем*

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Умови визначення навчального рейтингу здобувача, а також вимоги і критерії оцінювання деталізовані нижче.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ ЗА СЕМЕСТР			
Вид роботи	Кількість	Максимум балів за 1 вид роботи	Разом
Робота на лекційному занятті	16	1	16
Робота на практичному занятті	24	1	24
Індивідуальне завдання	2	5	10
Підсумковий контроль (екзамен)	1	50	50
Всього			100
ВИМОГИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ			
Вид роботи	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання	
Робота на лекційному занятті	1	Всі лекції з даного курсу мають інтерактивний характер, отже максимальну оцінку за роботу на лекції отримують здобувачі, які постійно включені в обговорення питань лекції, проявляють ініціативність.	
	0,5	Даний бал отримують здобувачі, які не беруть участі у обговоренні, втім демонструють уважність і не відволікаються від ходу лекції на сторонні справи.	
	0	Здобувач не приймає участі в лекційному занятті, порушує дисципліну, не слухає викладача,	

		постійно відволікається або відсутній на занятті. Кожне пропущене заняття повинне бути відпрацьоване.
Робота на семінарському занятті	2	Здобувач бере участь в опрацюванні питань заняття (доповнення, відповідь на питання викладача), бере участь у вирішенні практичних завдань, виступає із змістовною доповіддю на питання за планом, проявляє ґрунтовну підготовку, висловлює власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріплює її аргументацією, правильно відповідає на уточнюючі питання
	1	Здобувач бере участь в опрацюванні питань (доповнення, відповідь на питання викладача), за умови, що відповідь буде правильною. Приймає участь у вирішенні практичних завдань але допускає несуттєві помилки.
	0,5	Здобувач уважно слухає інших і іноді доповнює відповіді на питання заняття та епізодично приймає участь у вирішенні практичних завдань при цьому відповіді не обґрунтовані і з помилками.
	0	Здобувач не приймає участі в занятті, порушує дисципліну, не слухає інших, постійно відволікається або відсутній на занятті. Кожне пропущене заняття повинне бути відпрацьоване.
Індивідуальне завдання	2	Індивідуальне завдання передбачає виконання здобувачем письмової роботи за обраною темою, яка має науковий характер і ґрунтується на аналізі інформації не менш ніж з трьох наукових джерел. Максимальну кількість балів отримують здобувачі, які демонструють належний рівень знань і розуміння теми, знайомство із основними тенденціями, виявляють аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	1	Індивідуальне завдання виконано частково та потребувало доопрацювання. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	0,5	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності

Підсумковий контроль	1-50	<i>Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у вигляді усних відповідей на білети, що включають три питання. Підсумковий контроль може проводитися у вигляді тестів (50 питань) кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.</i>
	50-41	Відповіді на усі питання білету відтворюються в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Здобувач показує при цьому глибоке оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал.
	40-31	При відповіді на питання екзаменаційного білету відтворюється значна частина питань. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень, певною мірою може аналізувати, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події. Але у відповідях допущені несуттєві помилки, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене власне ставлення до фактів.
	30-21	В відповіді відтворюються основні моменти питань без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але відповідь неповна, припускаються помилки, припущені неточності.
	20-1	Оцінюється відповідь, що містить рівень елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів питань. Здобувач виявив неспроможність в повному обсязі висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення. У відповідях припущені суттєві помилки.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком,

94-96	(«зараховано»)		потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	В	« Дуже добре » – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані, якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками.
80-84			
75 – 79		С	« Добре » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією-двома значними помилками.
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60-64		E	« Достатньо » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінена числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, потрібні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконана, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1–20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєний, потрібні практичні навички роботи несформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Артеменко С. Б. Соціологія [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник для самостійної роботи / С. Б. Артеменко, А. Б. Фляшнікова. — К. : КНЕУ, 2012. — 188, [4] с.
2. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. — Т.1. — Львів: ЛьвДУВС, 2019. — [Електронний ресурс]
3. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Рущенка. — Х.: ТОВ «Планета-Прінт», 2017. — 442 с.
4. Курчаба Т. Соціологія : навч.-метод. посіб. / Тетяна Курчаба. — Львів: ПП Сорока Т. Б., 2015. — 183 с.
5. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів — 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. — 448 с.
6. Соціологія; підручник / Ю.Ф. Пачковський Н., Коваліско, І.В. Городняк та ін.; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю.Ф. Пачковського. — Львів; ЛНУ імені Івана Франка, 2011. - 418с.
7. Соціологія: навчальний посібник для студентів для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко — Київ : ДУТ, 2019. — 235 с.
8. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В.Г.Городяненка.- К.: Видавничий центр „Академія», 2015.
9. Черниш Н.Й. Соціологія; підручник за рейтингово-модульною системою навчання.- 5-те вид., перероб. і доп. — К.;Знання, 2010. — 468с.

Допоміжна

- 1 .Вступ до соціології : Навчальний посібник / Л. Г. Сокурянська. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. — с.206.
- 2 .Городяненка. — К. : Вид. центр «Академія», 2010. — 560 с. 109.
- Соціологія. Курс лекцій/ За редакцією Старовойта І.С. — Тернопіль,Видавництво Астон, 2015. — 176 с.
3. Зарубіжна соціологія (XX — початок ХХІ ст.) : [хрестоматія / відп. ред. В.Г. Городяненко]. — Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. — 656 с.
4. Гудзеляк І. І., Котик Л. І., Ванда І. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. — 95 с.
- 5 .Навчальний посібник з курсу „Соціологічні дослідження в освіті” для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». / О.А. Марущенко, Ю.С. Сіда. — Харків: ХНМУ, 2015. — 32 с.

6. Рожанська Н. В. Загальна соціологічна теорія : навч. посіб. / Н. В. Рожанська, О. М. Дрожанова, О. А. Онофрійчук за наук. ред. І. А. Мейжис, В. Л. Гавелі. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 336 с.

7. Черниш Н. Соціологія: [курс лекцій] / Н. Черниш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf

https://shron1.chtyvo.org.ua/Chernysh_Nataliia/Sotsiologhiia_Kurs_lektsii.pdf?PHPSESSID=2t5gs53hu88pcdvi5h7ngnva61

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1.Електронна бібліотека Інституту соціології НАН України. Режим доступу: isoc.com.ua/institute/el_library

2. Дослідження та архів даних соціологічної групи «Рейтинг». Режим доступу: www.ratinggroup.ua

3. Опитування та публікації Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Режим доступу: www.dif.org.ua

4.Банк даних Київського міжнародного інституту соціології. Режим доступу: www.kiis.com.ua

5.http://www.sociology.kharkov.ua/socio/index.php?option=com_content&task=view&id=230&Itemid=108

6.Соціологія в Україні <http://sociolog.in.ua>

7.Пошукова система Google Академія (Google Scholar) - <http://scholar.google.com>

8. Сайт «Brain Maps» - <http://brain-maps.org/>

9.<http://i-soc.com.ua/ua/institute/lib>